

RADYONÜKLİTLERİN KİMYASI VE ANALİZİ

2. SULU ÇÖZELTİLERDE
RADYONÜKLİTLERİN KİMYASAL
FORMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Doç. Dr. Gaye Çakal

- Radyonüklitler için analiz edilen numunelerin büyük bir kısmı doğal sular ve nükleer işletmelerden atılan atıklar gibi sulu çözeltileri içerir.
- Katı numuneler radyokimyasal analiz öncesi çözeltiye alınmalıdır.
- Çözeltilerin geniş bir aralıkta fiziksel ve kimyasal özellikleri vardır; bu da radyonüklitlerin fiziksel ve kimyasal formlarını etkiler.

- Birçok faktör radyonüklitlerin çözültideki formunu etkiler. En önemlileri:
  - pH
  - Redoks potansiyeli
  - Çözünmüş gazlar
  - Metallerle kompleks oluşturan ligandlar
  - Humik madde
  - Kolloidler
  - Radyonüklitlerin kaynağı ve oluşma şekli

SULU ÇÖZELTİLERDE RADYONÜKLİTLERİN KİMYASAL FORMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. ÇÖZELTİNİN PH'I
2. REDOKS POTANSİYELİ
3. ÇÖZÜNEN GAZLAR
  - OKSİJEN
  - KARBONDİYOKSİT
4. METALLER İLE KOMPLEKS OLUŞTURAN LİGANDLAR
5. HUMİK MADDELER
6. KOLLOİDAL PARÇACIKLAR
7. RADYONÜKLİTLERİN KAYNAĞI VE OLUŞUMU

1. ÇÖZELTİNİN PH'I

- Çözeltideki pH radyonüklitlerin formunu birçok yönden etkiler. pH direkt olarak hidrolizi ve metallerin redoks reaksiyonlarını etkiler. İndirekt olarak metallerin okside ve silikat yüzeylere bağlanmasını ve kompleksler oluşturmasını etkiler.
- Bu bölümde esas olarak pH'ın metallerin hidrolizi üzerine etkisi incelenecektir. Tartışılan radyonüklitler metallerdir, dikkate değer ametaller karbon, selenyum, iyot ve klordur.

2. REDOKS POTANSİYELİ

- Sulu metal formu için ikinci önemli faktör de sistemin redoks potansiyelidir. Yüksek redoks potansiyeli, metallerin oksitli formlarını, düşük redoks potansiyeli indirgenmiş formlarını tercih eder.
- Birçok radyonüklit birden fazla oksidasyon halinde görünür ve bunların kimyasal davranışı oksidasyon haline bağlı olduğundan redoks potansiyeli büyük önem kazanır.
- Öncelikle, oksidasyon hali sulu çözeltilerin metal çözünürlüğünü etkiler (bkz. Tablo 3.2). Genelde oksidasyon hali +IV en az çözünür olanıdır, ve oksidasyon hali düştükçe çözünürlük sistematik olarak artar. Yüksek oksidasyon halleri +IV'den daha fazla çözünür ama daha kompleks bir tarz ile.
- İkinci olarak, oksidasyon hali kompleks oluşumunu etkiler. Metal komplekslerin stabilitesi çözünürlük ile aynı davranışı izler. Tablodan görüldüğü gibi, hidrojen iyon konsantrasyonundaki değişiklikler redoks reaksiyonlarında sıkça olur.

3. ÇÖZÜNEN GAZLAR

- Atmosferde çözünen gazlar doğal sulardaki metallerin dağılımında önemli rol oynar. Bu gazların en önemlileri oksijen ve karbon diyoksittir.

5. HUMİK MADDELER

- Hümik maddeler toprağın organik tabakasında oluşan bitkilerin bozunma ürünleridir. Bunlar ayrıca yeraltı suyuna su ile taşınır. Hümik maddeler bitkinin temel polimerik bozunma ürünlerinin – selüloz, hemiselüloz ve lignin – oksik koşullarda bozunması ile oluşur.
- Hümik maddeler fulvik asitler, hümik asitler ve hümin olarak molekül boyutu ve çözünürlük temeline dayalı olarak sınıflandırılır.
  - Fulvik asitler – boyut olarak en küçüktür – nominal molekül ağırlığı 500-1500 g/mol. Bunlar ayrıca hem asidik hem de alkali çözeltilerde çözülür.
  - Hüminler – hümik maddelerin en büyüğüdür – molekül ağırlığı ~5000 g/mol. Hüminler hem asidik hem de alkali çözeltilerde çözünmez.
  - Hümik asitler – fulvik asit ve hüminlerin arasındaki büyüklüktedir – molekül ağırlığı birkaç bin g/mol. Bunlar alkalide çözünür ama asidik (pH<2) koşullarda çözünmez.

Doğal suların pH'ı hiçbir zaman 2'nin altına düşmez, bu nedenle hümik asitler her zaman burada çözünür formda olur.

6. KOLLOİDAL PARÇACIKLAR

- Hümik ve fulvik asitlerin yanısıra doğal sularda radyonüklitlerin dağılımını etkileyen başka önemli bir faktör de radyonüklitlerin inorganik kolloidal parçacıklar ile birleşmesidir.
- Kolloidal parçacıklar sudaki ince taneli parçacıklardır. Çapları nanometreden yüzlerce nanometreye değişir. 0.45 μm en üst limit olarak alınır.
- Kolloidal sistemler göreceli olarak kararlı, ya da yarı-kararlıdır; askıda olan daha büyük parçacıklar zamanla tortu + (sediment) olur.
- Kolloidal parçacıklar kararlı ya da çözeltide kalıcıdır çünkü termal harekete bağlı difüzyon hızı yer çekimine bağlı sedimentasyon hızından daha yüksektir. Eğer parça boyutu artarsa, sedimentasyon hızı difüzyon hızını geçmeye başlar.

7. RADYONÜKLİTLERİN KAYNAĞI VE OLUŞUMU

- Radyonüklitlerin formu kaynaklarından etkilenir. Doğadaki radyonüklitlerin esas kaynağı doğanın kendisi, atmosferdeki nükleer silah testleri, nükleer güç tesisleri ve bu tesislerdeki kazalar, nükleer silah üretim tesisleri ve nükleer atık depolarıdır.
- Burada radyonüklitlerin fiziksel ve kimyasal formlarına oluşma işlemlerinin etkisi incelenecektir.